

Carl Bildt: "Uppdrag: utrikesminister", tal vid Utrikespolitiska institutet

Talare

Carl Bildt
Utrikesminister

Datum

29 september 2014

Plats

Utrikespolitiska institutet,
Stockholm

Omständigheter

Talet har fått titeln "Uppdrag: utrikesminister".

Det var i början av december 2006 som jag stod här och talade om en ny politik för en ny tid.

Alliansregeringen hade tillträtt någon månad före, och det var dags att dra upp linjerna för utrikespolitiken.

Sedan dess har mycket hänt.

Åtta år är ingen kort tid.

Bara två utrikesministrar i Sverige har suttit längre, och den senaste av dessa var för nästan ett halvt sekel sedan.

Och jag räknade ut att jag under dessa år haft inte mindre än 111 kollegor runt det viktiga utrikespolitiska rådsbordet i den Europeiska Unionen.

Naturligt i dag är kanske att ta utgångspunkten just i vad jag hade att säga i mitt anförande här i december 2006.

Då talade jag mot bakgrund av de stora och positiva förändringar vi sett, inte bara i Europa utan i världen i dess helhet, under åren sedan Europas återförening kunnat inledas.

Jag talade om den tredje vägen av globalisering, om att "den globala ekonomin aldrig någonsin utvecklats och omvandlats så snabbt som är fallet nu", och att vår uppgift var att "värna och vidareutveckla globaliseringens alla möjligheter till en allt öppnare och allt bättre värld."

Och jag talade med en lånad formulering om ”att vårt Europa aldrig varit så fritt, så fredligt och så välmående” som det var just då, även om arbetet med att bygga en fungerande europeisk fredsordning genom ”en successivt allt mer långtgående ekonomisk och politisk integration av en allt större del av vår kontinent” måste fortsätta.

Och alldeles självklart talade jag om den europeiska identiteten och det europeiska engagemanget i vår samlade politik, inte minst mot bakgrund av det avgörande paradigmskifte som skett genom steget från tidigare neutralitetspolitik in i den politiska allians som Europeiska Unionen är.

En alldeles avgörande uppgift var att göra denna Union till en än starkare kraft för fred, frihet och försoning inte bara i vår egen del av världen, utan också i dess närområden, i dessas närområden och i världen i dess helhet.

Anslaget var optimistiskt, men varningarna fanns där förvisso.

Och inte minst handlade dessa om den grundläggande situationen i Mellersta Östern och Nordafrika:

”Här”, sa jag, ”är riskerna för att en kombination av den ekonomiska eftersläpningen, de olösta politiska frågorna och tendenser till religiöst baserade motsättningar kommer att skapa den perfekta stormens förutsättningar för konvulsioner, konflikter och krig.”

Jag såg utvecklingen i ”Europas förgårdar – bort mot Hindu Kush, ner mot Hormuzsundet, Afrikas horn och södra Saharas kulturella brytningslinjer – som det allvarligaste av de hot som vi måste kunna möta för att kunna ha tilltro till globaliseringens framtida möjligheter.”

Och för att möta dessa utmaningar såg jag inget alternativ till ett Europa som står starkare ”med sitt exempel, med sina insatser och som partner i samarbete med andra.”

Sådana var mina utgångspunkter för åtta år sedan.

Och åtskilligt av detta skulle kunna sägas i dag också.

Men i två viktiga avseenden har dessa år inneburit en utveckling som inte fanns med i mina utgångspunkter 2006.

Då tyckte vi oss fortfarande se att den ekonomiska globaliseringen accelererade.

Men den utvecklingen bröts brutalt under den ekonomiska kris som började i USA 2007, som blev global hösten 2009 och som sedan dess på ett avgörande sätt kommit att påverka inte minst den europeiska utvecklingen.

Att Sverige trots vårt stora exportberoende klarat denna utveckling betydligt mycket bättre än de flesta är obestridligt.

Sedan krisen blev global 2008 har BNP i det samlade EU-området sjunkit med 1,3%, medan den i vårt fall ökat med inte mindre än 7%.

Med styrkan i vår ekonomi har vi varit något av ett unikum i Europa.

Men för världen i övrigt, och för Europa i synnerhet, kom det att bli en krävande resa.

Att våra baltiska grannländer, med tydlig och klar politik, klarade krisen så väl som de gjorde var viktigt också för oss. Vi gjorde betydande insatser för att hjälpa inte minst Lettland.

Men under ett skede då vi hade hoppats att den Europeiska Unionen skulle börja att på allvar vända ansiktet utåt och med stöd av det nya Lissabonfördraget också bli en global partner har det i stället varit den ekonomiska krishanteringen som dominerat.

Möte efter möte med EU:s stats- och regeringschefer har handlat just om detta.

Omedelbart förefaller det som om denna hantering också har lyckats.

Vi ser tydliga positiva tecken i länder som Irland, Portugal, Spanien och Grekland. Och de som spådde Eurons snara hädanfärd har fått ägna sig åt att äta upp sina egna ord. Den gemensamma valutan gav gemensam stabilitet.

Men mycket återstår.

Det finns stora länder med stora problem. Och ännu har vi knappast sett de krafttag som kan säkra långsiktig europeisk konkurrenskraft i en global ekonomi där nya aktörer hela tiden vinner ny kraft.

Den omedelbara krishanteringens Europa måste övergå i den förbättrade konkurrenskraftens Europa.

Det handlar bl a om det utomordentligt viktiga frihandelsavtalet med USA, och det handlar om den nödvändiga digitala inre marknaden.

Med 6% av världens befolkning, 20% av världens ekonomi och 50% av världens sociala utgifter måste vi inse att vi måhända är attraktiva för dagen – men också påtagligt utmanade inför morgondagen.

Även om utvecklingen globalt inte blev det sammanbrott för globaliseringen som vi nästan fruktade under de mörkaste månaderna mot slutet av 2008 och inledningen av 2009 är det uppenbart att den inte har samma kraft som tidigare.

Det innebär förvisso inte att dess betydelse har minskat.

Men det innebär att betydelsen av en politik som värnar och vidareutvecklar dess positiva kraft – inte minst för att lyfta nya miljoner ur fattigdom och misär – snarast ökat.

Och det innebär också att förutsättningarna för också Sveriges kommande utveckling blivit mer krävande.

Det andra avseende där utvecklingen blev en annan än vad jag försökte skissera 2006 rör självfallet Ryssland och dess utveckling.

Då hoppades jag fortfarande på en successiv demokratisering, modernisering och integration av detta för Europas framtida utveckling så viktiga land.

Jag minns att den dåvarande oppositionen kritiserade mig för att inte vara tillräckligt kritisk – och kanske hade de rätt.

Visst fanns det anledning till betydande bekymmer redan innan dess, men också här blev 2008 det år då det började att förändras på allvar.

Horisonterna i öst blev successivt allt mörkare, och i augusti kom urladdningen med kriget med Georgien och den ryska invasionen.

Plötsligt såg vi att Rysslands tröskel för att använda militär makt i sitt omedelbara närområde var lägre än vad också vi tidigare hade trott.

Och vi var redan då utomordentligt oroad över den nya doktrinen att militärt ingripa för ryska intressen i andra länder. Vi hörde ekot från gångna tider.

Trots detta fortsatte våra försök med konstruktivt engagemang. När vi hade toppmöte mellan EU och Ryssland här i Stockholm sent 2009, under svenskt ordförandeskap, började vi att tala om ett partnerskap för modernisering.

Men utvecklingen skulle som bekant, och trots våra ansträngningar, komma att bli en annan.

När Vladimir Putin 2012 återkom till sin tredje period som Rysslands president fick Kremles politik snabbt skarpare konturer, och i och med politiken gentemot Ukraina från sensommaren 2013, och med två militära invasioner detta år, står vi alldeles uppenbart inför ett öppet revisionistiskt, tydligt auktoritärt och uttalat antivästligt Ryssland i dag och i morgon.

Min utgångspunkt 2006 var att Sverige skulle vara en nation tydligt engagerad i att bygga upp ett Europa som kunde vara en stark kraft för fred, frihet och försoning här och i vårt närområde, och en pålitlig partner när det gällde att möta globala utmaningar i övrigt.

Arbetet i Förenta Nationerna har dock alltid varit mycket viktigt för oss.

Vi har ökat våra humanitära katastrofinsatser från ca tre till ca fem miljarder kronor om året. Vi är, och jag hoppas vi förblir, en stormakt inom det humanitära FN-system som just nu utmanas av dimensionen av de olika katastrofer vi står mitt uppe i.

Sverige behövs.

Samtidigt har FN-systemets begränsningar illustrerats med tragisk tydlighet i säkerhetsrådets handlingsförlamning inför det förödande krig som pågår i Syrien och som nu är på sitt fjärde år.

Vad gäller konflikten mellan Ryssland och Ukraina är detta dessvärre än mer tydligt.

Det är dock främst i Europa och i vårt eget närområde som vi har försökt att ta avgörande steg på det viktiga samarbetets väg.

Jag förblir övertygad om att det är just i förening med Europas övriga demokratier i den Europeiska Unionen som vi bäst står upp för de intressen och de värderingar som förenar de allra flesta i vårt land.

Jag kände det inte minst när vi hade ansvaret för det allra sista av de roterande utrikes- och säkerhetspolitiska ordförandeskapen i EU 2009.

Då kunde vi ju bl a förhandla fram de viktiga ställningstagande om fred mellan ett Israel och ett Palestina som förblir den enande grunden för den samlade europeiska politiken.

Vi lämnade över till Catherine Ashton som Hög Representant med de nya och viktiga fullmakter som Lissabon-fördraget gav, och har sedan dess gett henne ett starkt stöd i hennes svåra arbete.

I dessa nya fullmakter ingick att sätta upp den gemensamma nya utrikestjänsten EAS, och att gradvis fylla denna med ett gemensamt innehåll.

Rom byggdes inte på en dag, och åtskilligt återstår förvisso att göra, men en viktig grund för framtiden har dock byggts under dessa år.

Med sina ca 5 000 personer kommer EAS aldrig att kunna fullt ut ersätta de ca 60 000 diplomater som medlemsländerna har runt om i världen, men i tilltagande grad måste EAS bli navet för den samlade europeiska diplomatin – om den skall tas på allvar i allvarliga frågor av världen i övrigt.

I åtskilliga frågor ser vi också hur detta börjar att fungera. Men jag tillhör dem

som under den senaste tiden velat varna för den tendens till åternationalisering som vi dessvärre ser i dag.

Det kan vara frestande att i viktiga frågor göra egna utspel och initiativ, men vi borde ha lärt oss av historien att detta ytterst bara försvagar våra gemensamma möjligheter.

Den omedelbart avgörande uppgiften för den nya Höge Representanten Federica Mogherini blir att möta dessa risker och att fortsätta att bygga en stark, långsiktig, tydlig och gemensam politik.

En ny europeisk global strategi, som vi och andra länder arbetat för, är nu mer nödvändig än någonsin.

Det handlar inte minst om det viktiga partnerskapet över Atlanten.

Redan när jag talade här 2006 gjorde jag klart att det var i det omedelbara närområdet som jag såg de avgörande uppgifterna för den samlade europeiska politiken.

I detta låg dels det avgörande egenintresset, men också insikten att en europeisk politik som inte lyckades i det nära heller aldrig skulle ha trovärdighet i det fjärran.

Efter mina år med Bosnien brukade jag ibland tala om de avgörande utmaningar vi steg för steg skulle komma att ställas inför i hela det post-osmanska området från Bihac i nordväst till Basra i sydost.

Och på Balkan kvarstår förvisso avgörande uppgifter.

Att vi kunde bereda vägen för Kroatiens medlemskap i EU, och här i Stockholm ta emot Serbiens ansökan, var viktiga signaler. Men processen måste fortsätta – för alla regionens länder.

Turkiets avgörande betydelse kan ingen förneka.

Att det tyvärr finns bekymmersamma tendenser i dess politik får inte leda till att vi förringar de framsteg som gjorts eller den avgörande betydelsen av de steg

som måste tas. Den kurdiska fredsprocessen är inte bara central för Turkiets framtid, utan nu tydligt för hela regionen.

Ett Europa som stänger dörren till sina egna möjligheter i Turkiet är ett Europa som stänger dörren till sina egna strategiska möjligheter i den region vars framtid högst påtagligt kommer att påverka vår egen.

Det handlar också om trovärdigheten i den samlade utvidgningsprocessen.

Ett Europa som smyger bort från fördragets artikel 49, och steg för steg vill släcka ner utvidgningsprocessens fyrljus för reformer och demokratier riskerar att öppna för helt andra och i grunden direkt farliga krafter i dessa länder.

Men i dag är utmaningarna i vårt närområde betydligt större och betydligt allvarligare än tidigare.

I öster utmanas vi av en målmedveten revisionism, och i söder ser vi en framväxande extremism.

Efter decennier när alltför många tog freden som alltför given är det nu vapnets makt som dikterar i det omedelbara europeiska närområdet.

Vi måste fullt ut se sanningen som den är: vi har kommit in i en påtagligt farligare tid.

I grannskapet till Europas södra grannskap växer nu fram ett nytt bälte av extremism och terrorism.

Vi ser det från Maghreb till Mesopotamien, och vi vet att det har sina trådar rakt in i också våra egna samhällen.

Strider och sönderfall leder till massiva vågor av flyktingar till Europa, och då inte minst till Sverige, men också till direkta utmaningar mot vår säkerhet liksom – viktigast av allt! – gentemot de grundläggande värderingarna i våra fria och öppna samhällen.

Jag tillhörde dem som jublade med det unga Egypten när glädjen vällde fram på Tahrir-torget i januari 2011.

Men jag tillhörde också dem som då försökte ta det längre perspektivet och varna för konsekvenserna om de första revolutionernas förhoppningar skulle komma att svikas.

I dag är risken påfallande att betydande delar av Levanten och Mesopotamien sjunker ner i ett den islamska världens motsvarighet till kristenhetens trettioåriga krig.

Och på samma sätt som detta en gång var en kombination av sekteristiskt krig under de teologiska tolkningarnas olika banér och cynisk maktpolitik av den tidens aktörer ser vi här konflikter med en mångfald av bottnar och aktörer.

Det var med stor möda som dåtidens Europa lyckades ta sig fram till den westfaliska fred 1648 som ofta ses som den moderna internationella statsordningens själva grund.

Om och när den vidare region av strid och söndring vi nu ser kommer att komma fram till sitt 1648 är det nog dessvärre för tidigt att ha någon åsikt om.

Men jag är övertygad om att den inte kommer att vara möjlig innan vi får en utveckling där det öppna samhällets värderingar, och de öppna ekonomiernas principer, står betydligt starkare i regionen än vad de gör i dag.

Det är inte främst med våra vapen, utan med våra värderingar, som dessa strider skall vinnas.

Och där skall vi inte underskatta den betydelse som Europa och vår utveckling kan ha.

Tahrir var inte en illusion. Men vägen framåt är dessvärre lång.

Om Tahrir inte var en illusion så var Maidan det ännu mycket mindre. Kraften i kraven på en europeisk frihet, europeisk demokrati och europeisk anständighet var än starkare här.

När min dåvarande polske kollega Radoslaw Sikorski och jag våren 2008 lanserade tanken på ett s k Östligt Partnerskap för EU var det för att vi på ett

bättre och mer samlat sätt skulle kunna möta de mycket starka önskemål om närmare förbindelser och integration med EU som fanns också i dessa länder mellan EU och Ryssland.

Förvisso hade det funnits en grannskapspolitik redan innan dess, men i förhållande till den institutionella och politiska tyngd som relationerna till Ryssland hade var den tämligen styvmoderligt behandlad.

Vi ville skapa en bättre balans.

Och politiken kom att anammas av EU i dess helhet.

Dess ekonomiska kärna var egentligen föga mer än vad jag minns att vi diskuterade med Rysslands president Medvedev under toppmötet här i Stockholm.

Självfallet fri handel med EU för dessa länder på samma sätt som de redan hade med Ryssland. Mellan dessa finns ingen motsättning.

Samarbete och harmonisering av olika regleringar och standards på samma sätt som Ryssland då uttryckte önskemål om. Ett, om man så skulle vilja, partnerskap för modernisering och europeisering för alla.

Med alla rimliga mått mätt skulle detta ligga också i Rysslands eget intresse. Ett vacklande, instabilt och osäkert närområde är ingenting att sträva efter. Eller – borde inte vara det.

Det finns historiker som hävdar att Rysslands speciella utveckling lett till att man ser sin säkerhet mer i sina grannars fruktan för, än i deras vänskap med Ryssland.

I sitt nya verk World Order skriver t ex Henry Kissinger att Ryssland egentligen aldrig accepterade den balanserade westfaliska europeiska statsordningen, utan att man såg den europeiska ordningen som ”a perpetual contest of wills, with Russian extending its domain at each phase to the absolute limit of its material resources.”

Sådan må historien ha varit, men så får inte dagens verklighet vara.

En verklig fred i Europa kan aldrig acceptera att man med militär makt hotar och flyttar gränser – den måste i stället inriktas på att vi med fredlig integration successivt tar bort deras betydelse.

Förr eller senare är jag övertygad om att den insikten kommer att komma också till Ryssland.

Men här är de kommande årens utveckling i Ukraina av alldeles avgörande betydelse.

Skulle dagens Kreml lyckas i sina strävanden gentemot Ukraina skulle det allvarligt skada denna nation, men det skulle också vrida Rysslands kommande utveckling i en riktning som skulle kunna innebära nya faror för Europa.

Och när jag säger det vill jag också säga att det omvända självfallet också gäller.

Det är också mot denna bakgrund som fastheten i Europas stöd till Ukrainas självständighet, demokrati och territoriella integritet är så viktigt.

Det är ju denna utveckling inte minst i Öst som lett till den hårda säkerhetspolitikens snabba och tydliga återkomst i Europa. Också för vårt eget lands del.

Jag talade i denna lokal mot slutet av förra året om att en framåtblickande säkerhetspolitik måste bygga på tre K:n – kunskaper, kontakter och konkret kapacitet.

Och utan att alls förminska behovet av högst konkreta och långsiktiga förstärkningar i det sista avseendet har jag haft anledning att understryka betydelsen av fortsatta förbättringar också vad gäller kunskaper och kontakter.

Det handlar om förmågan till strategisk framsyn inom och utom regeringskansliet liksom de förmågor som ligger i våra underrättelsetjänster.

Men det handlar också om de säkerhets- och försvarspolitiska kontakterna och samarbetena.

När Norges dåvarande utrikesminister Jonas Gahr Støre och jag i juni 2008 tog initiativ till det som skulle bli Stoltenberg-rapporten var det för att bryta ny mark för konkret samarbete i dessa frågor – mellan Sverige och Norge, självfallet också med Finland, och med den Nato-organisation som ju såväl Danmark som Norge som alla våra EU-grannar runt Östersjön med undantag av Finland är integrerade medlemmar i.

Viktiga steg har tagits sedan dess.

Uppe i norr övar Norges, Finlands och Sveriges flygvapen samman på ett sätt som ingen hade trott vara möjligt för inte så länge sedan. Tillsammans har vi opererat från Keflavik-basen på Island. Viktiga steg tas för ett fördjupat försvarssamarbete med Finland.

Och lite av den beröringsångest med Nato som fortfarande finns i mer neutralitetsnostalgiska kretsar i vårt land har vi nog lyckats att bli av med, även om det förvisso återstår åtskilligt att göra i det avseendet.

I en mer svårförutsägbar tid blir vårt samarbete också med Nato allt viktigare.

Om det en dag kommer att sluta i ett medlemskap eller ej måste bli föremål för en djupare debatt i såväl Sverige som Finland som mellan våra bägge länder under de kommande åren.

Låt mig bara till den frågan lägga synpunkten att detta aldrig kan ersätta behovet av egen förmåga till försvar – även om denna självfallet förstärks av varje förmåga till samarbete. Men allianslösheten har självfallet sitt pris.

För mig har samarbetet i Nordeuropa varit av största vikt.

Det finns de som, inte utan rätt, hävdar att jag ägnat detta mer energi än mer klassiska områden som t ex södra Afrika. Men prioriteringar är alltid nödvändiga – och var tid har sina.

Det gäller inte minst förbindelserna med de tre baltiska länder som i skuggan av den ryska revisionismen känner ett än större behov av konkret förankring i konkret samarbete. Att de alla tre nu kommer att ha Euron som valuta har också i detta sammanhang sin betydelse.

Det gäller i det nya och viktiga strategiska partnerskap vi under dessa år lyckats bygga med ett Polen vars europeiska tyngd på goda grunder kommer att fortsätta att öka.

Och det gäller ju också i de arktiska frågor som kommer att bli allt viktigare, och där vi utvecklat nya samarbeten och ny kompetens.

En av mina allra första resor som utrikesminister gick till Salekhard i allra nordligaste Sibirien, och detta har förblivit prioriterade frågor sedan dess.

I dessa dagar talas det mycket en värld i kris och om den klassiska geopolitikens brutala återkomst också i Europa.

Och ibland känns det förvisso som om vi är tillbaka i 1800-talets maktkamper, balansförsök och geopolitiska framstötter – med farhågan att detta en dag till och med skulle föra oss tillbaka till ett nytt 1914.

Men i andra avseenden lever vi mitt i det 21:a århundradets helt nya frågeställningar med helt nya krav på vår politik och vår förmåga att se framåt.

Klimatfrågan är ett mycket konkret och mycket viktigt exempel på detta. Skulle hela världen vara som Sverige – vi har sedan 1990 minskat våra utsläpp med nästan en fjärdedel samtidigt som vår BNP ökat med ca 60% – skulle det inte vara något problem.

Men så är som bekant inte fallet.

Här måste vi fortsätta att visa vägar framåt.

Den rapport från Global Commission on Economy and Climate som presenterades inför FN:s speciella klimatmöte förra veckan, och som vår miljöminister Lena Ek var en av initiativtagarna till, är ett mycket konkret exempel på detta.

Ett annat viktigt område, där Sverige under de senaste åren erövat en internationell tätposition, är den globala nätpolitiken.

Vi är snabbt på väg in i en hypernätverkad värld, där nätet inte bara binder samman individer och föremål, utan snart skapar kontakter och förbindelser mellan snart sagt alla och allting.

Här har vi tagit initiativ till och drivit fram den banbrytande resolutionen 20/8 i FN:s råd för mänskliga rättigheter, gjort Stockholm Internet Forum till ett ledande forum för inte minst det globala civila samhällets engagemang för nätets frihet och i Seoul förra året lanserat också sju viktiga principer som måste respekteras för staters övervakning på och kontroll av nätet.

Betydelsen av dessa frågor kommer att fortsätta att öka.

Vår säkerhet i morgon ligger inte bara i gränsernas säkerhet, utan i säkerheten för alla de globala flöden våra samhällen kommer att bli allt mer och mer beroende av.

Också här finns det de som i rädsla vill försöka att vrida utvecklingen tillbaka.

Riskerna för och i en balkanisering av nätet kommer att stå i centrum för nästa sammanträde i Seoul med den Global Commission for Internet Governance som jag kommer att fortsätta att leda.

Nätpolitiken kommer i betydelsen i morgon att bli vad nedrustningspolitiken var i går.

Åtta år är en lång tid.

Och mycket mer kunde sägas. Om den växande betydelsen av det växande Asien. Om vårt engagemang för folkrätt och frihet. Om det allt viktigare ständiga och ofta tysta konsulära arbetet för att hjälpa svenska medborgare och andra runt om i världen.

Låt mig till sist därför bara säga att vi skall vara stolta över att ha en utrikesförvaltning som respekteras över världen.

Att 39% av dess chefer och 48% av våra sk gruppchefer på UD i Stockholm numera är kvinnor – väsentliga öknings – har ingenting alls med kvoteringar att göra.

Det handlar om, och skall handla om, kompetens och kunnande.

I allt väsentligt har vi under dessa år kunnat föra en utrikespolitik med bred förankring i Sveriges Riksdag.

Nyvalde talmannen Urban Ahlin har varit en kompetent och kunnig kritiker som jag alltid satt värde på.

Den stora internationella opinionsundersökningen Transatlantic Trends kunde i den rapport som presenterades här på UI för någon vecka sedan också konstatera att stödet för den förda utrikespolitiken med 74% var större i Sverige än i något annat EU-land i undersökningen.

Om vår värld blivit bättre under dessa år eller ej är nog dessvärre en annan fråga.

Men vi gjorde i alla fall vad vi kunde.

Taggar

2010-tal, 2014, Man, Moderaterna, Politiska tal

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/carl-bildt-uppdrag-utrikesminister-tal-vid-utrikespolitiska-institutet>